

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและความ
รับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียน โดยการจัด
การเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวนทวนไปกับการจัดการเรียนรู้
แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ถวิล สมัยมาก

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการจัดการการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มิถุนายน พ.ศ. 2551

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและความ
รับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียน โดยการจั
การเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมวกหกไปกับการจัดการเรียนรู้
แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ถวิล สมัยมาก

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการจัดการการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มิถุนายน พ.ศ. 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

A COMPARISON OF LEARNING ACHIEVEMENT IN SOCIAL STUDIES, RELIGIONS
AND CULTURE, AND SOCIAL RESPONSIBILITY OF MATHAYOMSUKSA 2
STUDENTS TAUGHT BY SIX THINKING HATS AND GROUP PROCESS

TAWIL SAMAIMAK

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Learning Management
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

June 2008

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 2 ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ
กับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

โดย นางฉวีล สมัยมาก

สาขา การจัดการการเรียนรู้

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร แผลงภู

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.ชิตชัย สนั่นเสียง

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิชา ทรวงแสง)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร แผลงภู)

.....กรรมการ
(ดร.ชิตชัย สนั่นเสียง)

.....กรรมการ
(ดร.ปฤษฎณา ชนะวรรช)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการเรียนรู้

.....อธิการบดี
(รองศาสตราจารย์สุวิทย์ เทียรทอง)

มิถุนายน พ.ศ. 2551

ถวิล สมัยมาก. (2551). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวนทบทวนกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การจัดการการเรียนรู้). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร แผลงภู, ดร.ชิตชัย สนั่นเสียง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวนทบทวนกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 2 ห้องเรียน รวม 104 คน จัดกลุ่มตามสภาพจริง จับฉลากเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 กลุ่มทดลองที่ 1 จัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวนทบทวน กลุ่มทดลองที่ 2 จัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง 20 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดความรับผิดชอบต่อสังคม แผนการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวนทบทวน และแผนการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ ความแปรปรวนร่วมแบบหลายตัวแปร (MANCOVA) โดยใช้คะแนนสอบปลายปีที่ผ่านมาเป็น ตัวแปรร่วม

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวนทบทวนสูงกว่านักเรียนที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวนทบทวนสูงกว่านักเรียนที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Tawil Samaimak. (2008). **A Comparison of Learning Achievement in Social Studies, Religions and Culture, and Social Responsibility of Mathayomsuksa 2 Students Taught by Six Thinking Hats and Group Process.** Master Thesis, M.Ed. (Learning Management). Phranakhon Si Ayutthaya : Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. Advisory Committee : Associate Professor Dr.Somporn Malangpoo, Dr.Chidchai Sananseng.

ABSTRACT

The purpose of this research was to compare the learning achievement in Social Studies, Religions, and Culture, and social responsibility of Mathayomsuksa 2 students taught by Six Thinking Hats and Group Process. The sample group consisted of 104 Mathayomsuksa 2 students in Ayutthayawittayalai School, studying in the 2nd semester of the academic year 2006. The two experimental groups were intact groups. The first experimental group was taught by Six Thinking Hats while the second one was taught by Group Process. The duration of the experiment was 20 hours. The research instruments included a learning achievement test, a social responsibility test, teaching plans using Six Thinking Hats, and teaching plans using Group Process. Statistical analysis was performed in terms of multiple analysis of covariance (MANCOVA) using the students' grades of the previous academic year as a covariant.

The research results revealed the following:

1. The achievement in Social Studies, Religions and Culture of Mathayomsuksa 2 students taught by Six Thinking Hats was higher than that of the students taught by Group Process with a statistically significant level of .05
2. The social responsibility of Mathayomsuksa 2 students taught by Six Thinking Hats was higher than that of the students taught by Group Process with a statistically significant level of .05

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะความเมตตากรุณา คุณเลเอาใจใส่เป็นอย่างดี จากรองศาสตราจารย์ ดร.สมพร แมลงภู ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.ชิตชัย สนั่นเสียง คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิชา ทรวงแสง ประธานสอบวิทยานิพนธ์ ดร.ปฤษณา ชนะวรรษ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาแนะนำให้ความรู้ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ด้วยความเมตตา จนสามารถดำเนินการจัดทำสำเร็จ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และประสบการณ์อันทรงคุณค่าแก่ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ดร.กฤษณา กิตติ ดร.ปฤษณา ชนะวรรษ นายยืนยง ราชวงศ์ นางวัชรินทร์ เข้มโสภี นางพัฒนา สุขนพกิจ นางวัลภา ไวยปิติ นางจรีรัตน์ นากอร่าม ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจสอบและให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ นางสาววันดี ไค้ไพบูลย์ นายเอกชัย ยุติศรี เพื่อนนักศึกษาปริญญาโท สาขาการจัดการการเรีนนู้ รุ่น 1 ทุกท่าน และเพื่อนครู โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ที่ช่วยเหลือและให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา ขอขอบใจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และปีที่ 3 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการเรียนและทำแบบทดสอบด้วยความตั้งใจอย่างดี ขอขอบใจ นายณัฐพล อัสวสงคราม นายวิระ ชันชชัย นายชาญวิทย์ แดงอ่อน ลูกศิษย์เก่า ที่ให้การช่วยเหลืออำนวยความสะดวกอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ญาติพี่น้อง คุณอำนวย สมัยมาก สามีที่ให้ความรักความอบอุ่น ให้กำลังใจในการสนับสนุนเป็นพลังสำคัญในความสำเร็จครั้งนี้

คุณประโยชน์และความดีของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณอันยิ่งใหญ่ของบิดา มารดา บุพการี ญาติพี่น้อง บุรพคณาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ถวิล สมัยมาก

สารบัญ

	หน้า	
บทคัดย่อภาษาไทย		จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....		ช
สารบัญ.....		ซ
สารบัญตาราง		ฎ
สารบัญภาพประกอบ.....		ฏ
บทที่		
1 บทนำ.....		1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา		1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....		4
ความสำคัญของการวิจัย.....		4
ขอบเขตการวิจัย.....		4
นิยามศัพท์เฉพาะ		7
สมมติฐานการวิจัย.....		8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....		8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....		9
แนวคิดหลักการสอนเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ		10
ประวัติการคิดเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ		10
หลักการและแนวคิดเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ		11
ความมุ่งหมายของเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ		11
ประโยชน์ของเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ		12
วิธีการคิดเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ.....		14
เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ		20
การใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้		
การสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม		23

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ) แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	30
ความหมายของกลุ่มและกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	30
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	32
หลักการเรียนรู้และหลักการสอนที่เน้นกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	36
กิจกรรมการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	42
หลักการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนโดยกระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์	44
ประโยชน์ของการเรียนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	45
แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม	46
ความหมายของความรับผิดชอบ	46
ความสำคัญของความรับผิดชอบ	48
ประเภทของความรับผิดชอบ	49
ลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ	53
การพัฒนาและปลูกฝังความรับผิดชอบ	54
การวัดความรับผิดชอบ	56
สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	63
ความหมายของสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	63
ความสำคัญของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	63
ขอบข่ายของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	64
สาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	65
กระบวนการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม	67
การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	73
ตัวแปรร่วม	74
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	75

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย 84
	ขั้นตอนดำเนินการวิจัย..... 84
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย 86
	แผนแบบการทดลอง..... 86
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 87
	การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 87
	การเก็บรวบรวมข้อมูล 93
	การวิเคราะห์ข้อมูล 94
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 95
	ตอนที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักเรียนที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกไบ กับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ 96
	ตอนที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมก่อนทดลอง ของนักเรียนที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกไบ กับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ 97
	ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนสอบปลายปีที่ผ่านมา ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนก่อนทดลอง ความรับผิดชอบต่อสังคมก่อนทดลอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังทดลอง และความรับผิดชอบต่อสังคม หลังทดลอง 98
	ตอนที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมหลังทดลองของ นักเรียนที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกไบ กับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ 99

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5	
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	102
สรุปผลการวิจัย	102
อภิปรายผล	103
ข้อเสนอแนะ	107
บรรณานุกรม	109
ภาคผนวก	122
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญหนังสือขอเรียนเชิญ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ	123
ภาคผนวก ข แบบประเมินต่าง ๆ	126
ภาคผนวก ค แบบทดสอบต่าง ๆ	166
ภาคผนวก ง ตารางแสดงข้อมูลต่าง ๆ	184
ภาคผนวก จ แผนการจัดการเรียนรู้	198
ประวัติย่อผู้วิจัย	492

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.....	66
2	แผนแบบการทดลอง Pretest-Posttest design with nonequivalent group	86
3	เปรียบเทียบขั้นตอนการจัดกิจกรรมเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบกับแบบ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์.....	89
4	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบกับการจัดการเรียนรู้ แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์.....	96
5	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมก่อนทดลองของนักเรียนที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบกับการจัดการเรียนรู้ แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์.....	97
6	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนสอบปลายปีที่ผ่านมา ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนก่อนทดลอง ความรับผิดชอบต่อสังคมก่อนทดลอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังทดลอง และความรับผิดชอบต่อสังคม หลังทดลอง.....	98
7	ผลการเปรียบเทียบโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบหลายตัวแปรของ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ ความรับผิดชอบต่อสังคมหลังทดลอง	100

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบ

	หน้า
1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย	6
2 ขั้นตอนกิจกรรมการสอน โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ	27
3 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ	28
4 แผนภูมิหลักการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	42
5 ลำดับขั้นพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย	58
6 รูปแบบการพัฒนาทางด้านความรู้สึกร่วมตามแนวคิดของกรราธ โฮว์ล	59
7 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย	85
8 ขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้	90

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา